

daad en gedachte

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

27ste JAARGANG, NUMMER 4, APRIL 1991

DAAD EN GEDACHTE

Bij elke bijzondere handeling gaat het denken aan het doen vooraf. Bij het handelen van klassen of massa's blijkt de betekenis van het handelen pas achteraf. Hier gaat de daad vooraf aan het begrip.

Theo Maassen

ORGAAN GEWIJD AAN DE PROBLEMEN
VAN DE ZELFSTANDIGE ARBEIDERSSTRIJD

GEEN VASTE ABONNEMENTSPRIJS

DE UITGAVE ZAL WORDEN BEKOSTIGD UIT
VRIJWILLIGE BIJDAGEN

Redactie en administratie:

Schouw 48-11

8232 BD Lelystad

Postgiro 30 76 95

DE JONGSTE GOLFOORLOG EN WIJ

Onlangs ontvingen wij een brief van een van onze lezers, die daarin uiting gaf aan zijn „ongnoegen”, dat wij tot op dat moment (het schrijven is gedateerd 24 februari 1991) nog met geen woord reppen over de jongste oorlog in het gebied van de Perzische Golf. „Daad en Gedachte”, zo zegt hij, maakt zich schuldig aan „struisvolgelpolitiek”, „doet alsof d'r neus bloedt” en „verwaarloost haar plicht tegenover de (arbeiders) klasse.”

De laatste woorden houden wij voor een holle frase. Wie meent dat hij een „plicht tegenover de arbeidersklasse” zou hebben, geeft blijk van gewichtigdoenerij en huldigt een opvatting, die typerend is voor groepen of personen die zich verbeelden ‚de voorhoede van het proletariaat’ te vormen en als zodanig nimmer in gebreke mogen blijven de arbeiders te vertellen wat of er in de wereld aan de hand is. Want daardoor — zo zien zij het — dragen zij ertoe bij, dat arbeiders inzicht krijgen. En ‚inzicht’ acht de voorhoede onontbeerlijk wil de strijd tegen het kapitaal zó gevoerd worden als zij — de voorhoede wel te verstaan — voor noodzakelijk houdt.

‚Inzicht’, oftewel *politiek verstand* — een ander woord dat in dit verband dezelfde betekenis heeft — vormt naar onze mening géén voorwaarde voor de arbeidersstrijd. Het optreden van de arbeiders draagt geen politiek, maar een sociaal karakter. Politiek verstand kan men zich slechts door intellectuele inspanning verwerven en het bezit ervan is derhalve een luxe die in het algemeen voorbehouden is aan niet tot de arbeidersklasse behorende personen ¹⁾. Arbeiders strijden niet omdat zij er bepaalde ‚inzichten’ op na houden, zij strijden voor hun belangen, die als gevolg van hun positie in het productieproces tegengesteld zijn aan de belangen van andere klassen. Als onze brieveschrijver dan ook meent, dat tengevolge van de Golfoorlog de arbeidersklasse „zich meer dan ooit gedwongen zal zien, het strikt economisch karakter van haar gevechten te doorbreken en een i n z i c h t te ontwikkelen in de samenhang tussen de crisis van het kapitalisme enerzijds en militarisme en oorlog anderzijds” dan beschouwen wij dat als een volstrekt verkeerde zienswijze.

1) De maatschappelijke werkelijkheid laat hieromtrent geen enkele twijfel. Als onze brieveschrijver daar liever niet naar kijkt en het evenmin van ons wil aannemen, dan misschien wel van de jonge Marx, die er in een polemiek met Arnold Ruge al de aandacht op vestigde.

Het is deze onjuiste zienswijze die, menen wij, de achtergrond vormt van datgene wat onze brieveschrijver ons meer dan een dichtbetypte bladzijde lang onder de neus wrijft. Aan deze zienswijze hebben wij derhalve om te beginnen aandacht besteed. Hij noemt zijn daarop gebaseerd betoog een „analyse” en hij voegt daaraan toe, dat hij ons *niet* vraagt die te onderschrijven. Voor zover hij echter in dat betoog over de recente Golfoorlog spreekt, hebben zijn opmerkingen of konstateringen niets te maken met dat wat wij onder een analyse verstaan. Als men ons vraagt die opmerkingen te karakteriseren, dan kunnen wij ze niet anders aanduiden dan als uitspraken, die *beweringen* blijven omdat ze niet beargumenteerd worden.

Nu willen wij onmiddellijk toegeven, dat een werkelijke analyse van de oorzaken en eventuele gevolgen van de jongste Golfoorlog, een serieuze analyse zoals wij bedoelen, gezien de ingewikkelde verhoudingen in het betrokken gebied, allesbehalve eenvoudig is. Maar voor enig kommentaar dat niet op zulk een analyse berust voelen wij niets. Zulk een kommentaar blijft noodgedwongen beperkt tot vage algemeenheden of — erger nog — een aaneenrijging van loze kreten. Soms wordt dat allegaartje dan nog geperst in het keurslijf van het een of andere model, zonder dat men zich afvraagt of dat model wel op de situatie kan worden toegepast. Niet zelden gaan de schrijvers van dat soort beschouwingen niet uit van de werkelijkheid, maar van vooropgezette meningen waaraan star wordt vastgehouden zonder dat deze aan de werkelijkheid worden getoetst.

Laat ons dit met een enkel voorbeeld toelichten. De Duitse groep die zich *Wildcat* noemt en zich wat exakter uitdrukt dan onze brieveschrijver, verdedigt de stelling, dat de jongste Golfoorlog „een oorlog tegen het proletariaat” is. Een dergelijk woordgebruik duidt er volgens ons op, dat de gebeurtenissen zo verstaan worden, dat het om een bewuste en opzettelijk ondernomen strijd tegen de internationale arbeidersklasse ging en dat aan de kapitalisten een zeker *voluntarisme* wordt toegeschreven. Alsof de kapitalisten de maatschappelijke ontwikkeling bepalen, alsof — anders gezegd — de kapitalisten het kapitaal beheersen en niet omgekeerd het kapitaal de kapitalisten beheerst en zij, als de bezitters daarvan, niet gedwongen zouden zijn een bepaalde politiek te volgen.

Onze brieveschrijver spreekt niet van een „o o r l o g tegen het proletariaat”, maar van een „dreigende verhevigde aanval op de toch al door de crisis ondermijnde levens- en werkomstandigheden van ontelbare proletariërs”. In die woorden beluisteren wij opvattingen welke met die van de Duitse groep verwant zijn. Wie zo denkt, ziet over het hoofd, dat voor zover technische verbeteringen bij de gegeven produktieverhoudingen tot een (absolute dan wel relatieve) verslechtering van de levens- en werkomstandigheden van de arbeiders leiden, die verslechtering niet beoogd wordt. Technische vernieuwing moet ertoe strekken de *produktiviteit* te vergroten. De verslechtering waarvan hier sprake is heeft een vermindering van de arbeidsproduktiviteit tot gevolg.

Afgezien hiervan vinden wij het ongenueanceerd om van „de” crisis of van „de wereldwijde economische crisis” te spreken. Tegenover de recessie die sommige landen ervaren, staan goede resultaten van de ondernemers elders. Wie daar geen oog voor heeft kan inderdaad wereldwijd „economisch verval” uit zijn mouw schudden en daarbij dan tevens „het vooruitzicht van talloze plaatselijke oorlogen” tevoorschijn toveren, „die steeds meer de kapitalistische centra zélf naderen en deze er direkt in betrekken.”

Om misverstand te voorkomen: wij zeggen bepaald *niet*, dat er geen andere plaatselijke oorlogen zullen volgen. Zeker in het Midden-Oosten ligt de konfliktstof nog steeds hoog opgestapeld. Wij bestrijden evenmin, dat de jongste oorlog in de Golf een wijziging van de internationale verhoudingen tot gevolg kan en mogelijk zal hebben. Waar wij voor passen, dat zijn waarheden als koeien waarmee weinig of niets verhelderd wordt of

uitspraken als de zojuist geciteerde, waarmee alleen maar vragen worden opgeworpen zoals deze: hoe men het moet verstaan, dat de plaatselijke oorlogen steeds meer de kapitalistische centra naderen en waar die centra zich wel bevinden. Wordt daarmee bedoeld dat elk gewapend konflikt, waar ter wereld ook, inderdaad een direkte invloed heeft op de internationale beurshandel en de wereldmarkt? Laat men dat dan zeggen in heldere bewoordingen.

Uiteraard werd de recente oorlog in de Golf niet gevoerd om Koeweit of Irak tot een burgerlijke democratie te maken. Zelfs iemand als de voormalige Amerikaanse president Richard Nixon heeft dergelijke beweringen „huichelachtig” genoemd en erop gewezen dat Senator Bob Dole groot gelijk had toen hij in het Kongres verklaarde, dat de Amerikaanse aanwezigheid in het betrokken gebied te maken had met de olie. „Wij verdedigen onze vitale economische belangen”, aldus Nixon ²⁾, „en wij hoeven ons daarvoor niet te verontschuldigen.”

Uiteraard is ook Irak vanwege de olie Koeweit binnengevallen en niet uit protest tegen de „willekeurig” in 1922 tijdens de konferentie van Uqair vastgestelde grenzen. Weliswaar heeft het koninkrijk Irak die grensregeling van 1922 nooit formeel erkend en heeft ook de latere republiek Irak heel lang geweigerd dat te doen. Toen Koeweit op 19 juni 1961 de formele erkenning van zijn onafhankelijkheid verlangde, weigerde Irak dat bij monde van de toenmalige republikeinse regering van generaal Quasim. Aan de formeel nimmer erkende grens met Koeweit werden Iraakse troepen samengetrokken. Andere Arabische staten lieten daarop blijken, dat ze Koeweit militair te hulp zouden komen. Daarop bond Irak in en de toenmalige crisis veroorzaakte uiteindelijk Quasims val in 1963. De toen met behulp van een staatsgreep aan de macht gekomen Baa'th-partij van Saddam Hussein liet op 4 oktober 1963 alle aanspraken van Irak op Koeweit vallen. De staat Koeweit werd door Irak volkenrechtelijk erkend. Koeweit betaalde Irak daarvoor 85 miljoen Amerikaanse dollar.

Wij kunnen er hier niet dieper op ingaan, niet op de crisis van 1961, noch op die van mei 1973, toen Irak opnieuw aanspraak op Koeweits gebied maakte. Het enige wat wij willen vaststellen is, dat de geschiedenis zich telkens herhaalde, maar niet steeds in dezelfde vorm. Dat het in 1921 bij het verdrag van Sèvres geschapen Irak geen toegang tot de Perzische Golf kreeg speelde aanvankelijk de voornaamste rol, maar werd van steeds geringer betekenis naarmate de olie hoe langer hoe meer de belangrijkste grondstof in de wereld werd.

De achtjarige oorlog tegen Iran, die Irak 170 miljard Amerikaanse dollar kostte, ruïneerde de Irakse economie. Voor het herstel daarvan en voor de aflossing van de schulden was Irak aangewezen op de opbrengsten van zijn olie-export. Een hoge olieprijs was daarom een levensbelang voor Irak. Omgekeerd hadden Koeweit en de meeste olie-exporterende of importerende landen juist bij een lage olieprijs het meeste belang.

De oorlog die in feite op 2 augustus van het vorige jaar begon, maar pas in januari j.l. met het militaire ingrijpen van de Verenigde Staten, Groot-Brittannië en hun Arabische en westerse koalitiegenoten in volle hevigheid losbarstte, was een oorlog om de olie, gevoerd in een gebied waar het merendeel van de staten nog grotendeels feodale structuren vertoont ondanks tal van ingrijpende veranderingen die zich voltrokken onder invloed van westerse techniek, westerse economie en westerse cultuur. Terwijl de oliewinning met hoogst moderne methoden voor de machthebbers een steeds belangrijker bron van inkomsten vormt, zijn daarnaast de landbouw en de handel de voornaamste pijlers van de

2) Wij citeren Nixon uit *De Volkskrant* van 12 januari j.l.

volkshuishouding. Konservatieve elementen in de Arabische samenleving — de pasha's, de emirs en se sheiks — die in het algemeen tot de grootgrondbezitters behoren, of uit die groep afkomstig zijn, exploiteren van oudsher een in diepe armoede gehouden agrarische bevolking. In andere, geleidelijk in betekenis toenemende bedrijfstakken wordt een soms zeer aanzienlijk aantal niet-arabische arbeidskrachten uitgebuit. De laatste categorie kan niet of nauwelijks met het proletariaat van de westerse industrielanden worden vergeleken. Zij moet veeleer als de voorloopster van een moderne arbeidersklasse worden beschouwd.

Als gevolg van een en ander zijn de sociale tegenstellingen in deze Arabische wereld niet identiek met die in de modern-kapitalistische landen. Voor zover er in het Midden-Oosten — bijvoorbeeld in Irak, in Koeweit, in Iran of Syrië — sprake is van verzet tegen het bestaande regiem, is dat geen typisch proletarisch verzet. Het wordt gedragen door nieuwe, in opkomst zijnde groepen en heeft het karakter van een politieke oppositie. Dat is een tweede reden waarom in ons aan de zelfstandige arbeidersstrijd gewijd blad veel minder aandacht wordt besteed aan dergelijke regio's dan noodzakelijk wordt geacht door personen zoals bijvoorbeeld onze brieveschrijver die de mening verkondigt, dat het uitbreken van de jongste Golfoorlog „nieuwe eisen stelt aan het optreden van de arbeidersklasse”.

Door wie of wat worden die eisen gesteld en aan welke arbeidersklasse in welk land?, vragen wij. Onze brieveschrijver gebruikt hier een oude en versleten terminologie die geen enkel verband houdt met de maatschappelijke werkelijkheid. Zal er in de toekomst sprake zijn van nieuwe vormen van arbeidersverzet en van nieuwe vormen van arbeidersstrijd? Vast en zeker! Waar denkt u, lezer, dat die dan vandaan komen? Van de Golfoorlog? Van de eisen die er gesteld worden door de een of andere voorhoede? Door de een of andere geheimzinnige figuur? Door een stille kracht? Dat lijkt verdacht veel op de zienswijze van Lenin die in 1922 konstateerde, dat „de machine niet daarheen gaat waar wij bolsjewieken haar naar toesturen, maar waar iets illegaals, een koelak of zo haar heen stuurt.” In werkelijkheid ontstaan nieuwe strijdvormen tengevolge van de gegeven verhoudingen en als een direkt gevolg van de omstandigheden waarin de arbeiders verkeren.

Betekent dit alles, dat de recente oorlog in de Perzische Golf nauwelijks onze belangstelling verdient? Nee natuurlijk, het tegendeel is waar. Maar hij verdient die belangstelling om andere redenen dan onze brieveschrijver meent. Wie zich in achtergronden en verloop ervan verdiept konstateert bovenal hoe weinig politieke idealen als bijvoorbeeld (de niet nader gedefiniëerde) democratie of humanitaire overwegingen (als de ‚mensenrechten’) een rol spelen in de praktijk van de staten en de daarin heersende klassen. Reacties op deze Golfoorlog in de geest waarin de zogenaamde ‚vredesbeweging’ of bepaalde politieke partijen of stromingen gereageerd hebben houden wij voor zinloos en naïef. Wij hebben daar reeds op gewezen toen mevrouw Ria Beckers van *Groen Links* in de Tweede Kamer van de regering van het kapitalistische Nederland een andere dan kapitalistische politiek verlangde.

Wie zich naar aanleiding van de Golfoorlog verdiepen wil in de problemen van de Arabische wereld, ziet zich voor diverse vragen gesteld. Bijvoorbeeld:

— Waarom heeft Syrië, waarin een Baa'th-partij aan de regering is, partij gekozen tegen Irak, dat eveneens door een Baa'th-partij wordt geregeerd?

— Hoe valt de tweeslachtige houding van Jordanië te verklaren, dat weliswaar de Irakse invasie in Koeweit heeft veroordeeld, maar niet is ingegaan op het verzoek van de Saoedische koning Fahd om zich bij de anti-Irakese coalitie te scharen en dat zich bovendien keerde tegen een gewelddadige oplossing van de crisis?

Er zijn verschillende antwoorden mogelijk omdat hiervoor diverse redenen bestaan. De belangrijkste daarvan is echter deze, dat in de politiek de *belangen* altijd zwaarder wegen dan ideologieën of sympathieën.

Voor Syrië, zo goed als voor Jordanië trouwens, zijn het economische omstandigheden die voor de opstelling de doorslag hebben gegeven. De zwakke economie van Syrië kan het slecht stellen zonder financiële hulp, die lange tijd door Moskou werd gegeven, maar sterk aan betekenis inboette toen het Russische staatskapitalisme grote produktie- en distributiemoeilijkheden kreeg. De nieuwe koers, de oriëntering op het Westen, de aansluiting bij de anti-Irakese coalitie, valt hieruit te verklaren. Dat wordt o.a. duidelijk geïllustreerd door het feit, dat Syrië als ‚beloning‘ voor zijn politieke koersverandering van Saoedie-Arabië een kompensatie ter hoogte van 3 miljard Amerikaanse dollar heeft gevraagd en bovendien op financiële hulp van Washington hoopt.

Wat Jordanië betreft: ook met de economie van dit land is het uitermate slecht gesteld. Doordat het over weinig natuurlijke hulpbronnen beschikt is het evenals Syrië op buitenlandse financiële hulp aangewezen, die tot midden 1990 door verscheidene Golfstaten, waaronder Saoedie-Arabië, werd verleend. Van die Golfstaten was en is I r a k de belangrijkste handelspartner. Dat een zeer groot deel van de Jordaanse bevolking bestaat uit met Saddam Hussein sympathiserende Palestijnen is niet de doorslaggevende faktor, maar wel een waarmee de Jordaanse koning rekening moet houden. Iets dergelijks geldt voor sommige op het verleden terug te voeren wrijvingen met de Saoedische dynastie. Doordat Jordanië derhalve goede betrekkingen moet houden met Arabische landen in zowel het ene als het andere kamp is een laveren daartussen onvermijdelijk.

In verband met de uiterst gekompliceerde situatie in het Midden-Oosten zijn nog heel wat meer vragen mogelijk. Ze worden echter door hen die ons — en dan soms nog op hoge toon — van ‚struisvogelpolitiek‘ of van gebrek aan ernst beschuldigen vrijwel nooit gesteld.

Waar onze brieven schrijver ons het optreden van figuren als Rosa Luxemburg, Pannekoek en Gorter aan de vooravond van en tijdens de eerste wereldoorlog voor ogen houdt en ten voorbeeld stelt, maakt hij twee fouten. Hij beweert ten eerste dat zij „vasthielden aan de historische taak van het proletariaat” hoewel zij in feite alleen maar de houding van de internationale sociaaldemokratie veroordeelden. In de tweede plaats verwaarloost hij het levensgrote verschil tussen de situatie van destijds en die van nu.

In de desbetreffende passage van de brief heet het, dat de strijd van het proletariaat *gericht* zou zijn op het perspectief van de revolutie. Zo zagen de genoemden het bepaald niet. Zij, Rosa Luxemburg, Pannekoek en Gorter en geestverwanten, begrepen, dat de klassenstrijd onvermijdelijk uiteindelijk tot een omwenteling van de produktieverhoudingen, dat wil zeggen tot revolutie moest leiden. Maar dat de voor hun direkte belangen strijdende arbeiders zich „op het perspectief van de revolutie” zouden „richten”, dat hebben zij — wel beter wetend — nooit betoogd. Een dergelijke zienswijze berust op een misvatting, waarvan ook onze brieven schrijver het slachtoffer is. Uit die misvatting vloeien in feite alle verschillen voort tussen hem en ons.

NOGMAALS DE STAKING BIJ DE OOSTDUITSE POSTERIJEN

In het februarinummer van „Daad en Gedachte” hebben we in het kort, omdat we op dat moment over nog maar weinig gegevens beschikten, de aandacht gevestigd op de staking van een groot aantal personeelsleden van de *Deutsche Post*, de nog niet met de Westduitse *Bundespost* verenigde Oostduitse posterijen. We kondigden toen aan, dat we onze lezers nader zouden informeren, zodra we over meer feitenmateriaal beschikten. Dat is inmiddels het geval.

Het wat korte stukje in ons nummer van februari j.l. was gebaseerd op een bericht in *NR C/Handelsblad* van 16 januari. Daarin werd gesproken van ruim vijfduizend stakers. In de *Berliner Zeitung* en in *Neues Deutschland* van 24 januari worden andere aantallen genoemd. Bovendien zou volgens deze beide bladen de staking eerst de vorige dag, dat wil dus zeggen op woensdag 23 januari zijn begonnen. De beide Oostduitse kranten delen, op gezag van *Kurt van Haaren*, de voorzitter van de *Deutsche Postgewerkschaft*, mee, dat er op die 23ste januari over al of niet staken werd gestemd en dat het resultaat was, dat nog dezelfde avond, het eerst in Saksen, de arbeid werd neergelegd.

Hoe valt het te verklaren, dat een Nederlandse krant al een week eerder over deze staking kon berichten? *NR C/Handelsblad* heeft het bij één kort bericht gelaten en is niet meer op het konflikt teruggekomen. Het Westduitse weekblad *Der Spiegel*, dat doorgaans veel aandacht aan de voormalige DDR besteedt, heeft over deze staking niet geschreven. In de genoemde Oostduitse bladen vonden we niets dat enig nader licht op het merkwaardige feit zou kunnen werpen. Of het moest dan de mededeling in de *Berliner Zeitung* van 24 januari zijn, dat er in de voorafgaande dagen al sprake was geweest van „waarschuwingsakties”. Daaraan zouden meer dan 25.000 postbeambten hebben deelgenomen, een getal dat weer niet klopt met de ruim 5.000 die de *NR C* noemde.

Naar de oorzaak van dit alles kan men slechts gissen. Het zou ons echter niet verbazen indien het zo was, dat een deel van het Oostduitse postpersoneel inderdaad op 15 januari spontaan in staking is gegaan en dat pas een week later, onder druk van de achterban, de *Deutsche Postgewerkschaft* over de staking heeft laten stemmen. Weten doen we het niet. Maar we houden het voor niet onwaarschijnlijk, omdat het bij de staking van het Oostduitse spoorwegpersoneel — dat soortgelijke eisen stelde als de postbeambten — aldus is gegaan. Dat de twee genoemde Oostduitse kranten daarover dan met geen woord hebben gerept, behoeft niemand te verbazen. Ruim veertig jaar was *Neues Deutschland* de officiële spreekbuis van de Oostduitse bolsjewistische *S.E.D.* de partij die in de voormalige DDR de lakens uitdeelde. De DDR is inmiddels verdwenen en de SED heeft zich getransformeerd in de S.D.P. Er heeft zo iets als de *Wiedervereinigung* plaats gevonden en zowel *Neues Deutschland* als de *Berliner Zeitung* hebben zich daarbij aangepast. Zo goed en zo kwaad als dat ging, moet men eraan toevoegen. Want de twee redakties bestaan nog grotendeels uit dezelfde journalisten als voorheen en het ‚afzweren’ van ideologische opvattingen is eenvoudiger dan zich er werkelijk van bevrijden.

Voor spontane, zogenaamd ‚wilde’ akties van arbeiders hadden de van bolsjewistische oogkleppen voorziene redakteuren nimmer oog. Waarom zouden ze het opeens wel hebben gehad? Toch niet omdat de Muur gevallen is? Al beschikken we dan niet over keiharde bewijzen dat *Neues Deutschland* en de *Berliner Zeitung* pas iets van een poststaking wilden weten toen DPG-voorzitter Van Haaren een perskonferentie hield en er mededelingen over deed, dit wil volgens ons nog allerminst zeggen, dat de achterban zich niet

eerder roerde. Hoe het ook zij, op de 24ste januari berichtte *Neues Deutschland*, dat van de circa 100.000 leden van de *Deutsche Postgewerkschaft* 95.534 (wat neerkomt op 96,08 pct.) zich voor staking hadden uitgesproken, omdat ze — aldus het blad — geen andere mogelijkheid meer zagen om aan hun sociale eisen kracht bij te zetten. De op 23 januari in Saksen begonnen staking breidde zich de volgende dag meteen al uit naar Thüringen en Brandenburg, alsmede naar Oostberlijn. Op de avond van de 24ste was zij algemeen. Brieven, drukwerken en pakjes werden niet meer bezorgd; geld- en telefoonverkeer kwamen tot stilstand. Voor dringende telegrammen werd een „nooddienst” georganiseerd; de radio en de televisie werden door de staking niet getroffen.

Zoals wij in februari al schreven, eisten de stakers een éénmalige salaristoelage ter compensatie van de gestegen kosten van levensonderhoud. De directie had die in december van het vorige jaar toegezegd, maar was tot dusver haar belofte niet nagekomen. In de loop van donderdag 24 januari hadden zich in de diverse sorteercentra al miljoenen brieven en postpaketten opgehoopt. 's Middags werd er voor het Berlijnse centraalstation (het Hauptbahnhof Friedrichstrasse) gedemonstreerd. Aan die demonstratie werd ook deelgenomen door postbeambten uit Westberlijn, die zich met hun Oostduitse collega's solidair verklaarden. Op hetzelfde tijdstip werden, zo meldde de *Berliner Zeitung*, in Bonn de onderhandelingen tussen de vertegenwoordigers van werkevers en werknemers weer hervat ¹⁾.

De daaropvolgende dagen duurde de staking voort. Volgens de *Berliner Zeitung* stonden er op vrijdag 25 januari niet minder dan 750 spoorwagens met postzakken op de rails die niet gelost werden. Plaatselijke kranten werden echter zoveel mogelijk nog bezorgd.

Gedurende het weekeinde van 26 en 27 januari werd in Bonn een akkoord bereikt; de toegezegde eenmalige toeslag, overeenkomend met één maand salaris, zou inderdaad worden uitbetaald. Dat kwam erop neer, dat de betrokkenen tussen de 650 en 900 Mark extra zouden ontvangen. Het was toen voor de *Deutsche Postgewerkschaft* een reden om de staking op te schorten, ook al moest het akkoord nog op 31 januari door de achterban worden goedgekeurd. Hoewel een staking pas kan worden uitgeroepen wanneer 75 pct. van de leden daarmee akkoord gaat, bepalen de reglementen van deze vakbond, dat een overeenkomst met de directie van kracht is wanneer die door niet meer dan 25 pct. van de leden wordt aanvaard. Toen dat gebeurde was de poststaking voorbij.

Moet worden vastgesteld, dat de directie derhalve volledig voor het stakende personeel gekapituleerd heeft? Formeel ja! Maar daarbij moet dan wel meteen worden opgemerkt, dat de directie tegelijkertijd maatregelen nam waardoor er voor haar nauwelijks financiële gevolgen uit die „kapitulatie” voortvloeiden. In de loop van het jaar 1990 hadden namelijk zo'n 1500 à 2000 vroegere *Stasi*-medewerkers in Berlijn een nieuwe baan bij de post gekregen. Van de omstandigheid dat zij in het jongste verleden bij de gehate *Stasi* hadden gewerkt, maakte de inmiddels in Bonn gevestigde hoofddirectie gebruik om hun nu ontslag te geven of aan te zeggen. Bovendien kondigde de directie een verhoging van de tarieven voor brieven en postpakketjes aan met ingang van april.

De vakbond heeft, ook omdat er al van onderbezetting sprake was en deze hierdoor nog groter zal worden, tegen de ontslagmaatregelen geprotesteerd. Van rust zal er bij de *Deutsche Post* voorlopig nog maar weinig te bespeuren zijn.

1) Dat van een hervatting van de onderhandelingen werd gesproken en dat nog wel op de eerste stakingsdag, bevestigt ons inziens dat er inderdaad al eerder van staking bij de Oostduitse post sprake was.

RUSSISCHE MIJNWERKERS WEDEROM MASSAAL IN STAKING

Voor de derde maal in een tijdsbestek van iets meer dan twee jaar zijn de mijnwerkers in de belangrijkste Russische kolenbekkens massaal in staking gegaan. Het begon ermee dat duizenden kompels in Kazachstan en in het Donetsk-bekken in de Oekraïne de arbeid neerlegden. Dat gebeurde op vrijdag 1 maart en als men de eerste berichten daaromtrent geloven mag, dan ging het om protestakties waartoe de destijds gevormde onafhankelijke bond het sein had gegeven en die niet langer dan 24 uur zouden duren. Als die berichten juist zijn, dan is het anders gegaan dan die bond bedoelde. Een week later was er van werkhervatting nog geen sprake en had de staking zich uitgebreid naar de mijnen van Vorkoeta en naar die van Inta ten noorden van de Oeral. Twee weken later sloten de mijnwerkers uit het bekken van Moskou, dicht bij de stad Toela, zich erbij aan evenals die van dieverse mijnen in de Oekraïne, die tot dan toe nog niet in aktie waren gekomen. De vakbond, zo schreven de kranten, had inmiddels juist één dag eerder tot werkhervatting opgeroepen omdat „de stakingen de Russische economie (zouden) vernietigen”. De stakers, en hun kennelijk van onderop gevormde en niet aan de leiband van welke bond dan ook lopende kommittees, toonden zich daarvan niet in het minst onder de indruk.

Op het moment dat wij deze regels schrijven duurt de staking al ruim drie weken en er zijn zo'n 300.000 kompels bij betrokken. Hun optreden plaatst zowel de Russische regering als de Russische managers voor ernstige problemen, niet alleen omdat door het stokken van het kolenvervoer de hoogovens en daarmee de gehele staalindustrie in moeilijkheden zijn gekomen, maar ook omdat de herleving van de sociale onrust op een dergelijke schaal een bedreiging vormt voor het regiem, naar men te kennen heeft gegeven.

Op de 24ste stakingsdag heeft de Russische premier Valentin Pavlov zich via de televisie met een dramatische oproep tot de stakers gewend en hun voorgehouden dat zij toch vooral aan de belangen van het land en van de gehele volkshuishouding moesten denken. „De regering”, aldus premier Pavlov, „heeft zeker begrip voor de mijnwerkers. Zij weet heel goed wat er nog allemaal mankeert aan de arbeidsverhoudingen en zij weet ook heel goed hoe zwaar of het werk is. Maar”, zo vervolgde hij, „noem mij één plaats of één beroep waar het werk niet zwaar en moeilijk is en de omstandigheden geen reden tot klagen zouden geven!”

Pavlov zei vervolgens, dat de regering graag bereid was om met de mijnwerkers te praten. Maar dan toch alleen wanneer er geen sprake meer was van een door hen gesteld ultimatum en er van hun kant niet langer (stakingen) druk zou worden uitgeoefend. Maar de vastberaden mijnwerkers toonden zich niet in het minst bereid het stakingswapen neer te leggen. Woorden van de regering, zo had de bittere ervaring hen geleerd, waren niet te vertrouwen. Tenslotte was het de derde keer dat ze gepaaid werden en juist omdat Moskou hen tot tweemaal toe na hun werkhervatting volledig in de kou had laten staan waren ze opnieuw in beweging gekomen. Beide voorafgaande keren waren hun door president Gorbatsjov loonsverhogingen en betere arbeidsomstandigheden toegezegd. Maar van de toen gedane beloften werd er nimmer een vervuld. Dat was de reden, dat ze niet alleen opnieuw aan hun eisen van toen kracht bij wilden zetten, maar dat ze ook het optreden van woordbreker Gorbatsjov verlangden.

Op grond van dat verlangen heeft men deze jongste staking van de Russische mijnwerkers een p o l i t i e k e staking genoemd. Wij hebben daar moeite mee en koesteren héél sterke twijfels aan de juistheid van een dergelijke karakteristiek. Wij geloven niet zo

erg in „politieke” stakingen en zouden in de hele geschiedenis van de arbeidersstrijd nauwelijks een werkelijk voorbeeld van een dergelijke staking kunnen aanwijzen. Arbeiders, waar ter wereld ook, strijden voor hun direkte belangen. De eisen waarvoor zij in actie komen houden praktisch zonder uitzondering uitsluitend verband met hun materiële levensomstandigheden zoals lonen, arbeidstijd, werkdruk of woonsituatie. De politiek, dat weten de arbeiders best, is een zaak van de heersende klasse en van de verschillende groepen waaruit die heersende klasse is samengesteld. Het valt moeilijk aan te nemen, dat het voor de Russische mijnwerkers anders zou liggen. Hebben deze mijnwerkers niet tijdens hun staking nog duidelijk te kennen gegeven, dat ze aan hun actie en aan de inwilliging van hun eisen heel wat meer betekenis hechtten dan aan het te houden referentie? Inderdaad.

Dat aanhangers van Boris Jeltsin, de politieke tegenstander of politieke konkurrent van Gorbatsjov, gepoogd hebben de mijnwerkersstaking voor hun politieke doeleinden te gebruiken, zegt natuurlijk niets over het streven van de verbolgen mijnwerkers. Hun eis, dat Gorbatsjov moet aftreden, moet noch als een steun voor de politiek van Jeltsin, noch als een afkeuring van de politiek van Gorbatsjov worden uitgelegd. Niet tegen de politiek van Gorbatsjov keren zich de mijnwerkers, maar tegen diens woordbreuk.

Overigens spreekt het vanzelf, dat het niet nakomen van de gedane beloften en toezeggingen noch iets opzienbarends, noch iets bijzonders is. Er stond de Russische heersende klasse, toen zo'n anderhalf jaar terug belangrijke delen van de arbeidersklasse de strijd aanboden, bij het toenmalige klasseconflict geen andere weg open dan de beproefde, die de heersende klasse, in welk kapitalistisch land ook, altijd heeft gevolgd. Niet de lotsverbetering van de kompels ging de Russische regering ter harte, maar de werkhervatting. Er diende, hoe dan ook, een einde aan het conflict te komen en om die reden werden schijnbaar belangrijke concessies gedaan die in werkelijkheid niets voorstelden.

Deze derde staking van de Russische mijnwerkers staat niet op zichzelf. We hebben er al eerder op gewezen: het aantal openlijke klasseconflicten in Rusland neemt toe. Kennelijk heeft de maatschappelijke ontwikkeling aldaar een punt bereikt, waarop de klassen-tegenstellingen zo scherp geworden zijn, dat iets dergelijks tot de ‚dagelijkse’ gang van zaken gaat behoren. Wat het westerse kapitalisme kenmerkt, dat kenmerkt het kapitalisme in Oosteuropa eveneens.

Er is nog iets wat de aandacht trekt bij dit conflict. Dat is de houding van de onafhankelijke vakbond, die anderhalf jaar geleden tijdens de toenmalige mijnwerkersstaking werd opgericht omdat de bestaande officiële vakbeweging kennelijk ieder vertrouwen miste. Maar met die toen opgerichte vakbond lijkt het eender te gaan als met nieuw opgerichte vakbonden in het westen, zoals de nieuwe vakbond van de Britse dokwerkers. Toen puntje bij paaltje kwam bleek die nieuwe vakbond niks ‚beter’ dan de oude. Vakbonden, zo was de les, handelen nu eenmaal op vakbondsmanner. Voor de nieuwe vakbond van de Russische mijnwerkers schijnt dat evenzeer op te gaan. Als proteststaking van 24 uur werd de actie uitgeroepen; de arbeiders dachten er kennelijk anders over. Het verschil tussen hen en de bond dat op dat moment zichtbaar werd, kwam nog veel duidelijker aan het licht toen de nieuwe bond binnen nog geen week zonder succes tot werkhervatting opriep. Ook in Rusland zijn strijdende arbeiders dus evenals hun westerse klassegenoten, op zichzelf aangewezen en moeten zij hun eigen boontjes doppen.

Het feit dat zij dit doen moet een van de belangrijkste oorzaken zijn, dat de Russische heersers zich door deze staking kennelijk nog meer in het nauw gedreven voelen dan door

akties die er aan voorafgingen. Er is, lijkt ons, reden te over om de klassenstrijd in Rusland met grote aandacht te volgen.

— o —

OVER DE INVLOED VAN DE TECHNIEK OP DE STRIJD VAN DE ARBEIDERS

Een van onze lezers heeft ons onlangs op bestraffende toon verweten, dat wij aandacht hadden besteed aan het feit, dat drie arbeiders er in waren geslaagd een gehele fabriek lam te leggen, inplaats van ons bezig te houden met veel belangrijker onderwerpen dan dit. Er viel niet aan te twifelen of hij vond het door ons behandelde voorval nauwelijks van enig belang, gelet op al datgene wat zich in de wereld afspeelt. Een dergelijke zienswijze getuigt er naar onze mening van, dat onze kritikus volstrekt geen oog heeft voor de wijdere strekking en de wezenlijke betekenis van wat wij beschreven. Wat er in het Belgische bedrijf in kwestie gebeurde ¹⁾, illustreerde namelijk nog eens opnieuw hoezeer de technische ontwikkeling van invloed is op de strijd van de arbeiders. Het gebeuren toonde ook, dat het kapitalisme door zijn moderne technologie weliswaar telkens nieuwe methoden heeft ter vergroting van de uitbuitingsgraad, maar tegelijkertijd daardoor ook hoe langer hoe kwetsbaarder wordt.

Wij hebben ons geen ogenblik verbeeld daarmee iets nieuws te vertellen. Wij hebben slechts gemeend, dat wij aan het gebeuren niet voorbij konden gaan, omdat het een verschijnsel is, dat meer en meer tot een algemeen verschijnsel wordt en bovendien een verschijnsel met v^{er} reikende konsekwenties.

Wij zijn bepaald niet de enigen die het zo zien. Zo'n vijftientig jaar geleden werd onze aandacht er al op gevestigd door een Britse shop-steward, die werkzaam was in een van de grootste Engelse autofabrieken in de Midlands. Hij deed dat aan de hand van zijn eigen ervaringen, vertelde hoe de moderne inrichting van de fabriek een steeds grotere afhankelijkheid van alle afdelingen van elkaar met zich bracht, zodat het stilleggen van één ervan onherroepelijk tot het plat gaan van heel het bedrijf leidde. Deze shop-steward wees er tegelijkertijd op, dat bij een dergelijke gang van zaken een probleem was opgelost waarmee bij zogenaamde wilde stakingen de van onderop spontaan gevormde strijdmittes behoorlijk hadden geworsteld.

Indien een bedrijf wordt stilgelegd doordat een zeer gering aantal arbeiders van de een of andere afdeling het werk neerlegt, dan zijn alle overige arbeiders g^éé n stakers: ze zijn onvrijwillig werkloos en zij komen dientengevolge in aanmerking voor steun. Zo is de situatie in Groot-Brittannië en zo ongeveer is zij ook in andere landen. Zijn de (weinige) stakers tegen de wil van de vakbonds-bureaucratie in actie gekomen en ontvangen zij erhalve noch overheidssteun, noch stakingsgeld van hun' bond, dan is het totale bedrag dat vereist is voor hun levensonderhoud en andere financiële verplichtingen als b.v. huur of afbetalingen, veel en veel geringer en veel gemakkelijker langs allerlei wegen te vergaren.

Dat dit alles geen pure fantasie is, dat heeft inmiddels de historie van de afgelopen twintig jaar herhaaldelijk bewezen. Dat hierdoor aan de arbeiders — let wel: tengevolge

1) Men zie *Daad en Gedachte* van januari j.l., blz. 6.

van de technische ontwikkeling — mogelijkheden worden geboden die zij voorheen niet of nauwelijks hadden, is noch aan de bedrijfsleidingen, noch aan de vakbonden, noch aan de arbeiders zelf ontgaan. Het feit heeft dan ook niet weinig pennen in beweging gebracht.

Een van de bekendste voorbeelden van wat wij hierboven beschreven hebben was het optreden van een dertigtal gereedschapsmakers van het grote Britse automobielconcern *British Leyland* met vele duizenden arbeiders in Birmingham. Doodat zij het werk neerlegden kwam de hele produktie tot stilstand. Het gebeurde op een tijdstip, dat de Britse regering van het bedrijfsleven verlangde dat het strikt de hand zou houden aan het door de regering in overleg met de „sociale partners” vastgestelde loonplafond. Maar de direktie van *British Leyland* verkeerde in een dwangpositie. De bedrijfsresultaten waren bepaald niet zo, dat zij zich een langdurig konflikt kon veroorloven. Zij ging door de knieën. De dertig stakers hadden, doordat hun eisen werden ingewilligd, niet slechts een overwinning op de bedrijfsleiding behaald, maar tevens de loonpolitiek van de regering op de helling gezet. Wie de enorme betekenis dan dit alles niet terstond besepte, die leerde haar gauw genoeg inzien door de reacties in de diverse kranten.

Sindsdien heeft het in Groot-Brittannië, en niet slechts in Groot-Brittannië alleen, aan kommentaren op dit alles niet ontbroken. Die ontbraken ook daarom niet, doordat de geschiedenis zich telkens opnieuw herhaalde. Wat haar vooral interessant en van betekenis maakt, is de omstandigheid, dat er voor het kapitaal geen enkele mogelijkheid is om een dergelijke gang van zaken te vermijden.

De ultra-moderne technologie en de toepassing daarvan bij de produktie maakt, naar wij hierboven vaststelden, de bedrijven kwetsbaar in de zin die hier beschreven is. Er is geen ondernemer, die er om deze reden van zou kunnen afzien om van de moderne techniek gebruik te maken. Want de techniek in het algemeen en de moderne techniek in het bijzonder vormen het belangrijkste wapen, dat de ondernemer kan hanteren in de klassenstrijd. Arbeiders kunnen staken, robots staken niet; elektronische bedrijfsvoering en computers maken het mogelijk met minder arbeidskrachten (en bij een grotere uitbuitingsgraad) een grotere hoeveelheid meerwaarde te produceren; mechanische boekhouding, moderne kontrolemiddelen, enz. enz., ze dragen er allemaal toe bij, dat de arbeiders beter gedisciplineerd zijn en beter in het gareel kunnen worden gehouden.

Jawel, dat is de tendens. Maar dezelfde methoden en dezelfde technologische ontwikkelingen die een dergelijk effect hebben, veroorzaken tegelijkertijd een tegengestelde tendens. Wat er toe moet strekken de kans op een sociaal konflikt te verkleinen, draagt er t e g e l i j k e r t i j d toe bij, dat arbeiders die in verzet komen een veel grotere kans hebben hun eisen ingewilligd te zien.

De moderne techniek is een tweesnijdend zwaard. Zij is een wapen in handen van de ondernemers, maar zij verschaft tevens een wapen aan de arbeiders. Dat klinkt paradoxaal. Maar we hebben hier te doen met één van de vele tegenstrijdigheden die aan de kapitalistische produktiewijze nu eenmaal eigen zijn.

Het is gemakkelijk in te zien, dat dit alles niet zonder gevolgen kan blijven voor de klassenstrijd en dan in het bijzonder voor de strijdvormen waarvan de arbeiders zich bedienen. De arbeiders, zeggen we, niet de bonden. Want in het huidige tijdsgewricht is de klassenstrijd, duidelijker nog dan ooit het geval was, een zaak van de arbeiders *zélf*. Op grond van hun funktie in de kapitalistische maatschappij kunnen de bonden die niet behartigen. Zo bezien opent de technische ontwikkeling tot dusver ongekende perspectieven voor de zelfstandige arbeidersstrijd.

MYTHEN HEBBEN EEN TAAI LEVEN

Zo vaak kunnen mythen niet grondig worden doorgeprikt of ze duiken telkens weer op, zij het niet altijd in precies dezelfde vorm. Tot deze mythen of legenden behoren ook die welke met zekere hardnekkigheid worden gegeven rond het Poolse vakverbond *Solidariteit*. Een voorbeeld van een van die mythen troffen we onlangs aan in een reportage in *De Volkskrant* over de problemen waarin de traktorenfabriek van *Ursus* is geraakt.

„Urus”, zo lazzen we daar, „was de trots van de communisten, maar ook het bolwerk van de vakbond *Solidariteit*. Er was bij *Ursus* regelmatig *strajk* (staking) tegen het bewind, of een slag met de oproerpolitie. In *Ursus* klopte het hart van verzet. Ex-vakbondsleider Walesa genoot er tijdens zijn campagne voor de verkiezingen groot gezag . . .”

Het bolwerk van *Solidariteit*? Een wat zonderlinge omschrijving van de werkelijkheid. Als er bij deze traktorenfabriek gestaakt werd, dan moesten de topfiguren van *Solidariteit*, Walesa voorop, naar de fabriek komen en al hun invloed en overredingskracht aanwenden om de staking te doen beëindigen. Bij een van die stakingen stelde de toenmalige regering een helikopter ter beschikking om Walesa van zijn woonplaats Gdansk naar deze voorstad van Warschau te vliegen. Hij slaagde er toen inderdaad in de sociale brand te blussen en dankt daaraan zijn — hem door de arbeiders gegeven — bijnaam van *de vliegende brandweerman*.

Walesa is bepaald niet de enige die zich als brandweerman beschikbaar stelt. In hetzelfde krantenartikel waaraan bovenstaand citaat is ontleend, staat te lezen, dat de arbeiders van *Ursus* in februari j.l. in staking gingen voor een loonsverhoging van 30 procent en dat toen „prominente leden van *Solidariteit* in de fabriekshal even buiten Warschau moesten komen uitleggen dat zo'n verhoging de inflatie weer op hol deed slaan . . . De *strajk* liep er op niets uit . . .”

Een bolwerk van *Solidariteit*? Veeleer een bolwerk van de arbeiders, dat de leiding van *Solidariteit* telkens opnieuw moest bestormen.

HET KRUIS VAN VERDIENSTE VOOR FNV-MAN

Herhaaldelijk is er al door diverse ondernemers op gewezen, dat een goed funktionerende Ondernemingsraad een zegen voor het bedrijf is. Maar dat niet alleen: ook is meermalen verklaard dat een sterke vakbeweging in het belang van het bedrijfsleven is. De juistheid daarvan wordt nu soms ook door verslaggevers van burgerlijke bladen begrepen. Zo heeft een verslaggever van *De Volkskrant* in dat blad van 19 maart j.l. bijvoorbeeld geschreven:

„Als *Vendex* medailles zou hebben voor mensen die zich op bijzondere wijze inzetten voor het bedrijf, dan komt FNV-bestuurder Gerard Toussaint als eerste in aanmerking voor een *Kruis van Verdienste*. De bestuurder van de Dienstenbond FNV slaagde er maandagavond in een tegensputterende zaal V&D-ers over de streep te trekken voor een offer van 15 miljoen voor het herstelplan van Vroom & Dreesman.”

Jawel, de werknemers van V&D moeten vijftien miljoen inleveren om de warenhuizen van het concern *Vendex* er weer bovenop te helpen, die door een slecht management in moeilijkheden zijn gekomen. Lukt het de direktie niet om de werknemers zo ver te krijgen dat ze die veer laten, dan wordt de hulp van de bond ingeroepen. Wie twijfelt er nog aan, dat de bonden belangrijk zijn voor het bedrijfsleven?